

IRIS NETWORKing
CCOs for protection sensitive
migration management

Овој проект е
финансиран од ЕУ

Правото на сопственост и социјални права и услуги на странците

со регулиран престој во Република Северна Македонија

Македонско здружение на млади правници

Македонско здружение на млади правници

Овој проект е
финансиран од ЕУ

Правото на сопственост и социјални права и услуги на странците со регулиран престој во Република Северна Македонија

Издавач: Македонско здружение на млади правници

www.myla.org.mk

Автор: Ирена Здравкова

Уредник: Зоран Дранговски

Ликовно и графичко обликување: Флекс Висион

Тираж: 50

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска
библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.717(497.7)"2015/19"(047.31)

Здравкова, Ирена

Правото на сопственост и
социјални права и услуги на странците
со регулиран престој во Република
Северна Македонија / [автор Ирена
Здравкова]. - Скопје : Македонско
здружение на млади правници, 2020. - 22 стр. ; 25 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-4843-31-3

а) Странци - Правна положба - Македонија
- 2015-2019 - Истражувања

COBISS.MK-ID 51795717

Оваа публикација беше изработена со финансиска поддршка на Европската унија. Неговата содржина е единствена одговорност на авторот и Македонското здружение на млади правници и не ги одразува ставовите на Европската унија

Содржина

5	Вовед
8	Право на сопственост на странците
10	2.1 Странци кои се стекнале со сопственост
13	Социјални права и услуги од социјална заштита за странците
14	3.1 Права, услуги и мерки од социјална заштита за странците
19	3.2 Пристап на странците до социјални права и услуги од социјална заштита
20	Препораки

Вовед

Во РСМ живеат 7014 странци во 30 градови. Поголемиот број на странци се со привремен престој 90.8 %, додека 9.2% се со постојан престој, а од нив најголемиот број на странци 3502 лица (или 50%) живеат во Скопје, а најмалку во Демир Хисар каде живеат 5 странци¹. По Скопје, Тетово, Гостивар и Штип се градовите во кои живеат најголем број на странци, а по нив следуваат Прилеп, Куманово, Гевгелија, Струмица, Велес и Битола со над 100 странци на својата територија, додека пак другите градови низ државата имаат помал број на странци. Според оваа статистика процентуално странците се 0.3 % од населението во РСМ. Во земјите на Европската Унија, просекот е дека живеат многу повеќе странци односно 4.4% од вкупното население².

Во Република Северна Македонија во периодот од 2015 до 2019 година се регистрирани дека привремено престојувале 19091 странци³. Во истиот период со постојан престој се регистрирани 6373 странци⁴. Само во месец август 2019 година регистрирани се во земјата 6373 странци со привремен престој⁵ и 641 странци со постојан престој⁶. Ова се статистички податоци кои се составен дел од анализата на политиките и услугите достапни за странците во Република Северна Македонија⁷.

¹ Информации добиени од страна на Министерството за внатрешни работи преку барање за слободен пристап до информации од јавен карактер од август 2019 година

² <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190315-1?inheritRedirect=true>

³ Одговор на барање за слободен пристап до информации за јавен карактер – МВР заведено под број 16.1.2-4156/1 од 27.12.2019 година. Дозволи за привремен престој на странци се издадени во Скопје-9246, Тетово-1406, Гостивар-1085, Куманово-790, Штип-775 и Гевгелија-688. Најмалку дозволи се издадени во Македонски Брод-29, Демир Хисар-36 и Берово-40.

⁴ Одговор на барање за слободен пристап до информации за јавен карактер – МВР заведено под број 16.1.2-4156/1 од 27.12.2019 година. Најповеќе дозволи се издадени во Скопје-288, Тетово-12, Гостивар-12, Струмица- 10, Струга-11, Гевгелија-10 дозволи. Најмалку дозволи за постојан престој, односно по една дозвола е издадена во Неготино, Прилеп, Пробиштип, Штип, Битола и Делчево.

⁵ Одговор на барање за слободен пристап до информации за јавен карактер – МВР заведено под број 16.1.2-4156/1 од 27.12.2019 година. Најголемиот број се во Скопје – 3079 па во Гостивар 578, Штип – 334, Гевгелија 197. Најмалку странци со привремен престој се регистрирани во Демир Хисар- 5, Винаца-11 и Кратови – 13 и Македонски Брод-13 странци.

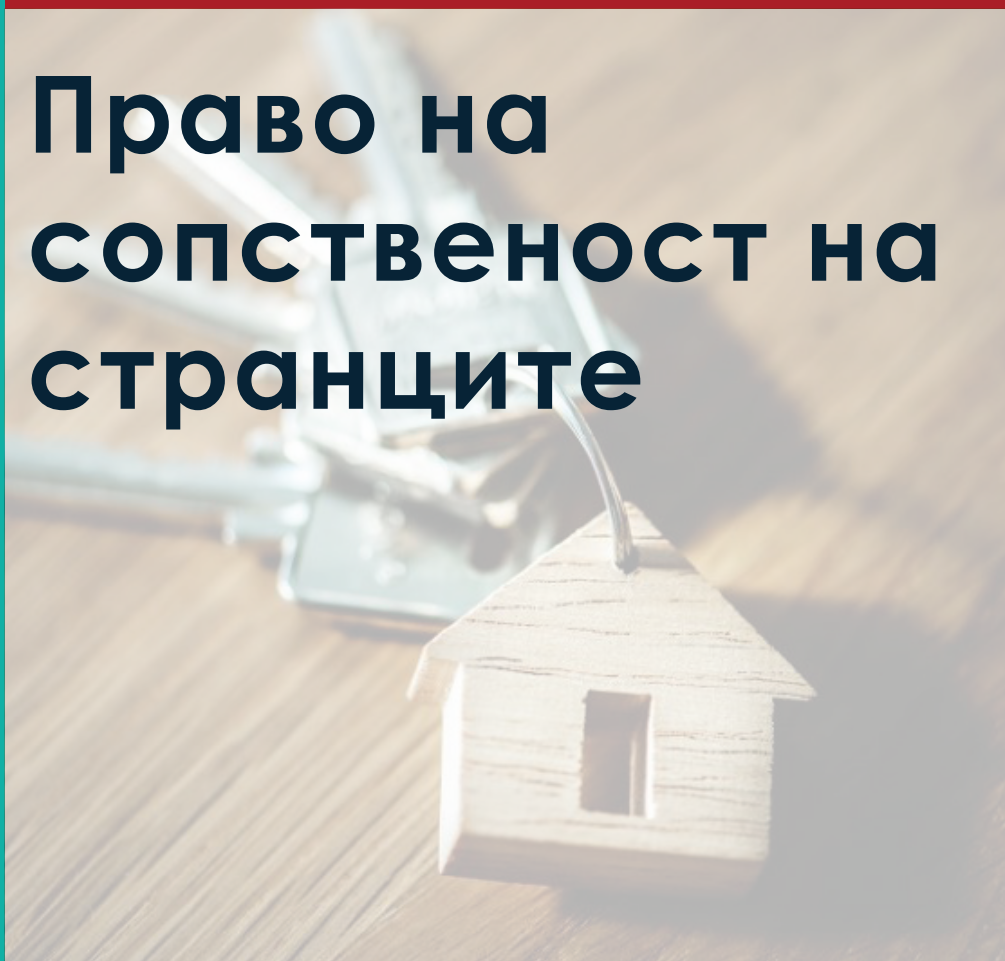
⁶ Одговор на барање за слободен пристап до информации за јавен карактер – МВР заведено под број 16.1.2-4156/1 од 27.12.2019 година. Најголемиот број се во Скопје – 423 па во Тетово – 28, Охрид – 23, Гостивар 17, Струга -17, а најмалку странци се регистрирани во Берово, Дебар, Делчево и Валандово, односно по еден странец со постојан престој.

⁷ Анализа на политиките и услугите достапни за странците во РСМ, издавач МЗМП, август 2020

Резултатите на анализата покажаа дека иако нашата држава се наоѓа далеку од европскиот просек, впечатлив е фактот дека најголемиот дел од општините, не располагаат со податоци за бројот на странци кои престојуваат на нивната територија ниту со податоци во однос на услугите кои странците ги користеле во самата општина. Ниту една од општините нема развиено стратегија, план и програма за комуникација и вклучување на странците во локалните и општинските активности⁸. Овој документ за јавни политики произлегува и е дополнување на наодите од анализата и има цел да се направи преглед на регулативата, политиките и праксите коли ги развила државата и локалната самоуправа во врска со стекнување на сопственост од странец како и социјалните права и услуги кои се достапни за странците. За потребите на овој документ се користени податоци добиени од институциите по пат на слободен пристап до информации од јавен карактер, а бараните податоци се за период од 2015-2019 година(месец Август).

⁸ Заклучоци од Анализа на политиките и услугите достапни за странците во РСМ, издавач МЗМП, август 2020

Право на сопственост на странците

Правото на стекнување на сопственост од странец во РСМ е уставно загарантирано право. Уставот предвидува дека никому не можат да му бидат одземени или ограничени сопственоста и правата кои произлегуваат од неа, освен кога се работи за јавен интерес утврден со закон.

Ова право е поблиску утврдено со Законот за сопственост и други стварни права кој го гарантира правото на сопственост на сите домашни и странски физички и правни лица⁹. Странско физичко лице, се смета она физичко лице кое нема државјанство на Република Македонија¹⁰. Притоа, законот не прави разлика во правото на стекнување на сопственоста помеѓу странци со регулиран постојан или привремен престој. Разликата која ја прави законот е помеѓу странци државјани на државите членки на Европската унија и на Организацијата за економска соработка и развој(ОЕЦД) и странци кои не се нивни државјани.

Во Законот за сопственост и други стварни права има посебна глава 4 која се однесува само на странците и таму е предвидено дека одредбите на овој закон се применуваат и на странски физички и правни лица, освен ако со закон или меѓународен договор поинаку не е определено¹¹. Правото на странецот да стекнува **право на сопственост врз подвижни ствари** е без некои ограничувања и странците (и со привремен и постојан престој) го уживаат подеднакво како и домашните лица¹². Во однос на **правото на сопственост врз недвижни ствари(стан, станбена зграда и деловен простор**¹³) како и во однос на **правото на стварни права на градежно земјиште**¹⁴ законот прави разлика помеѓу странци- државјани на државите членки на Европската унија и на Организацијата за економска соработка и развој(ОЕЦД)¹⁵ кои можат да го уживаат ова право подеднакво како и македонските државјани

⁹ Закон за сопственост и други стварни права(ЗСДСП) Службен весник на Република Македонија” бр. 18/01, 92/08, 139/09 и 35/10, Член 2

¹⁰ Ibid, член 241

¹¹ Ibid, член 240

¹² Ibid, член 242

¹³ Ibid, член 244

¹⁴ Ibid, член 245

¹⁵ Земји членки се 35 високо развиени земји како Австрија, Белгија, Канада, Чиле, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Франција, Германија, Грција, Унгарија, Исланд, Ирска, Израел, Италија, Јапонија, Летонија, Луксембург, Мексико, Холандија, Нов Зеланд, Норвешка, Полска, Португалија, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарија, Турција, Велика Британија, САД, Австралија, Чиле и Јужна Кореја.

и странците кои не се од овие држави и кои можат да ги уживаат овие права под услови на реципроцитет. Странци не можат да стекнуваат **право на сопственост на земјоделско земјиште** на територијата на РСМ. По исклучок, под услови на реципроцитет странци можат да стекнуваат право на долготраен закуп на земјоделско земјиште врз основа на согласност од министерот за правда, по претходно прибавено мислење на министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство и министерот за финансии¹⁶. Според ова може да се заклучи дека во РСМ стекнувањето на сопственост е мошне едноставно за резидентите на ЕУ и ОЕЦД додека пак за резидентите на други држави може воопшто не е достапно.

2.1 Странци кои се стекнале со сопственост

Од добиените податоци по пат на слободен пристап до информации од јавен карактер кои се однесуваат на **правото на сопственост на странци на недвижен имот**, во регистарот на Катастарот на РСМ, во периодот 2015 до 2019 година се запишани како сопственици на недвижен имот 3305 странци. За истиот период од општините е добиен податок дека вкупно 3001 странец пријавиле сопственост на недвижност, од кои во општина Желино 2796 странци пријавиле сопственост на недвижност и 183 странци во Прилеп¹⁷.

Интересен е одговорот на општина Желино, општина која според последниот попис има 24.390 жители. Во одговорот е наведено дека 2796 странци пријавиле сопственост на недвижност. Од друга страна пак, во одговорот доставен од МВР, општина Желино не е наведена како општина во која престојуваат странци со привремен или постојан престој. Сепак стекнувањето на правото на сопственост, не е законски условено со престојот на странецот во државата, па не е исклучена можноста да станува збор за странци кои имаат недвижности па повремено доаѓаат во општината и остваруваат само краткотраен престој. Дополнително интересен е фактот што само општина Желино води евиденција за платени такси и даноци од страна на странците и во периодот од 2015 до 2019 година евидентирани се 1980 странци кои платиле такси, даноци и други надоместоци во државата¹⁸.

¹⁶ Ibid, член 246

¹⁷ Одговориле 36 општини, од кои постојат податоци за: Демир Капија-2, Петровец-3, Дебарца-1, Ресен – 1, Македонски Брод – 6, Богданци-8, Прилеп – 183, Новаци- 1, Желино – 2796 во останатите не се евидентирани

¹⁸ Одговор по барање за слободен пристап до информации од јавен карактер

Од Катастар на РСМ е добиен одговор дека во периодот од 2015-2019 година се регистрирани вкупно 530 странци како закупци со склучен договор за закуп. За ова прашање одговориле 22 општини дека не се евидентирани странци закупци, освен во Демир Капија-2 странци и Старо Нагоричане каде е евидентиран 1 странец.

Од страна на Катастар на РСМ е добиен податок дека во месец август 2019 година се запишани како сопственици на недвижен имот 73 странци, а како закупци 3 странци¹⁹. На истото прашање е добиен одговор од 33 општини за што вкупниот број на регистрирани странци како сопственици на недвижен имот се 4854, од кои 4794 се во Желино, а 44 се во Прилеп²⁰ што е голема разлика во однос на податоците доставени од Катастарот на РСМ.

Не е добиен одговор од општините во однос на странци кои се евидентирани како закупци во август 2019 година.

Во однос на **правото на сопственост на странци на подвижен имот** и покрај тоа што има информации дека странците може полесно да го остварат во однос на сопственоста врз недвижни ствари, заклучокот е дека за ова прашање или не се води воопшто евиденција. Со оглед на временскиот период за кои се побарани податоците (5 години) сепак не може заклучокот да биде дека странците не се стекнуваат во сопственост на подвижен имот. Само општина Новаци доставила информација дека едно лице странец е регистрирано за сопственик на подвижен имот. Останатите 24 општини кои доставиле информација на ова прашање одговориле дека не се евидентирани странци сопственици на подвижен имот²¹. Во врска со **прашањето за даночни обврзници странци** кои се евидентирани во регистарот во периодот од 2015-2019 во општината, одговориле 29 општини дека не се евидентирани странци како даночни обврзници. За тој период во општина Ресен се регистрирани 14 странци, во Македонски Брод 6 странци, а во Валандово, Новаци, Кавадарци и Дебарца по еден странец како даночен обврзник.

од општина Желино број 09-1503/2 од 17.12.2019 година

¹⁹ Одговори по барање за слободен пристап добиени од страна на Катастар на РСМ доставено по електронски пат

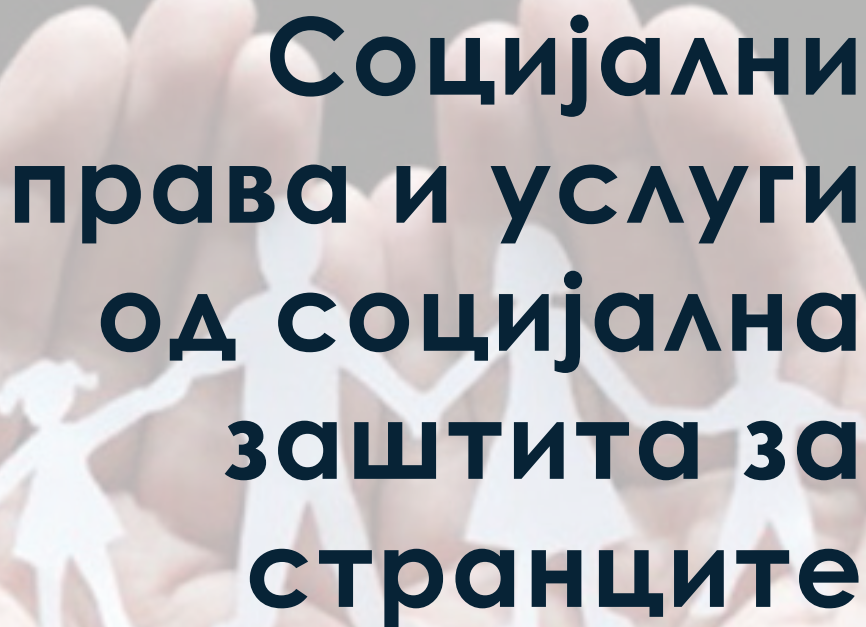
²⁰ Одговориле 33 општини, од кои се доставени податоци од Петровец- 9, Дебарца- 1, Прилеп – 44, Новаци- 1, Радовиш-1, Желино-4794, Богданци-8 во останатите не се евидентирани

²¹ Одговори добиени од општини по поднесено барање за слободен пристап до информации од јавен карактер од МЗМП

Во однос на **регистралирани странци за плодоуживатели**, односно дека стекнале некои права врз основа на правно дело договор, тестамент, со одржувачка во пермодот од 2015-2019, 25 општини доставиле одговори, од кои евиденции има само во неколку општини²² од кои најповеќе за Прилеп-16, Кавадарци-7 и Желино-2273 а за останатите одговорот е дека не се евидентирани такви предмети.

Според податоците со кои располагаме, заклучокот за овој дел е дека нема точни податоци за стекнато право на сопственост на недвижност од страна на странците во РСМ. Исто недостигаат целосни податоци и за другите прашања за кои евидентно е дека само помалите општини водат регистри. Единиците за локална самоуправа во кои се регистрирани најголем број на странци Град Скопје, општините во Скопје, Тетово и Гостивар не доставија ниту една информација по ова прашање и покрај тоа што во одговорот од МВР се наведени како општини во кои престојуваат најголем број на странци. За таа цел првенствено потребно е да се воспостави координација и соработка помеѓу Катастарот како надлежна институција во која се запишува правото на сопственост и општините на чија територија се наоѓа недвижноста и во која се пријавува данокот на имот.

²² Само во Дебарца-1, Прилеп-16, Новаци-1, Кавадарци-7, Желино-2273, во останатите не се евидентирани.

The image features a pair of hands, palms up, holding several white paper cutouts of human figures. The figures include a child on the left and several adults of varying heights. The background is a light gray, and the hands are in soft focus. The text is overlaid in the center in a bold, black, sans-serif font. The top of the page has a solid red background, and the right side has a vertical teal stripe.

**Социјални
права и услуги
од социјална
заштита за
странците**

Овој дел се однесува на социјалните права и услугите кои можат да ги уживаат странците со постојан и привремен престој во РСМ. Со тоа овој документ нема да ги опфати социјалните права и заштита која им следува на лицата баратели на право на азил, лицата со статус на признаен бегалец и лицата под супсидијарна заштита кои се уредени со посебен закон и се дел од Предлог стратегијата за интеграција на бегалци и странци 2017-2027.

Search Results

3.1 Права, услуги и мерки од социјална заштита за странците

Грижата на државата за социјалната заштита и социјалната сигурност на граѓаните е уставно загарантирано право. Истото право согласно со начелото на социјална праведност им следува и на странците во РСМ кои уживаат слободи и права гарантирани со Уставот, под услови утврдени со закон и меѓународни договори.

Во националното законодавство, социјалните права и заштитата е уредена со Законот за социјална заштита кој прави разлика во однос на правата кои им следуваат на странци со привремен и постојан престој. И во новиот²³ и во стариот Закон за социјална заштита²⁴, е предвидено дека корисници на социјална заштита се државјани на РСМ кои имаат постојано живеалиште во РСМ и странците кои имаат регулиран **постојан престој** во РСМ. Според тоа законот определува дека корисник на социјална заштита може да биде само странец со регулиран **постојан престој** во РСМ²⁵. Тоа е пред се поради тоа што привремениот престој е поврзан со намерата на странецот за краток престој во земјата поради определена цел и престанува со исполнувањето на таа цел. Преку законско решение кое предвидува издавање на дозвола за престој само доколку странецот приложи доказ дека може да се издржува, како и многу други земји во регионот и во ЕУ, РСМ го намалила ризикот овие лица да станат товар на буџетот на РСМ. Согласно законот услов за добивање на дозвола за привремен (и постојан престој) се странецот

²³ Закон за социјална заштита(ЗСЗ), Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 104/19, 146/19 и 275/19

²⁴ Закон за социјална заштита, Службен весник на Република Македонија” бр. 79/09, 36/11, 51/11, 166/12, 15/13, 79/13, 164/13, 187/13, 38/14, 44/14, 116/14, 180/14, 33/15, 72/15, 104/15, 150/15, 173/15, 192/15, 30/16, 163/17 и 51/18

²⁵ Закон за социјална заштита(ЗСЗ), Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 104/19,146/19 и 275/19,член 13

да има средства за издржување, односно издржувањето да му е обезбедено на друг законски начин, да има обезбедено сместување или средства за сместување и да поседува здравствено осигурување²⁶. Истите услови за одобрување на привремениот престој во однос на средствата за издржување важат и кога покрај другите причини²⁷ тоа е поради сместување или згрижување на странецот во установи за стари лица²⁸. Исклучок од условите за стекнување на привремен престој во однос на издржувањето е само доколку престојот е поради **хуманитарни причини**, односно тоа е доколку постојат основи за сомневање дека странецот е жртва на кривично дело „Трговија со луѓе“, за странец непридружувано дете, лица без државјанство или други оправдани причини од хуманитарен карактер²⁹. Во однос на социјалните права во Законот за социјална заштита е предвидено дека странците со привремен престој можат да го уживаат само правото на **еднократка парична помош и тоа по исклучок**, само кога станува збор за несреќни случаи, акутна болест која бара болничко лекување и слично³⁰. Другите права од социјална заштита, странците со привремен престој можат да ги користат согласно меѓународните договори ратификувани од РСМ. Истите одредби се и во стариот³¹ и новиот закон за социјална заштита³² што значи дека јасна е заложбата на државата социјалните права првенствено да ги уживаат македонските државјани поради тоа што се на товар на буџетот на РСМ. Дури по стекнување на дозволата за постојан престој, странецот може да ги користи овие права, а условот за добивање на дозвола за постојан престој согласно Законот за странци е до моментот на поднесување на барањето да престојувал во РСМ непрекинато пет години, да има стабилни и редовни средства за издржување, без користење на социјална помош, да има обезбедено сместување или средства за сместување и здравствено осигурување³³.

²⁶ Закон за странци(ЗЗС), Службен весник на Република Македонија“ бр. 97/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр.108/19), член 72

²⁷ Закон за странци- работа,школување или студирање,учество во програми на меѓународна размена на ученици или студенти,специјализација, стручно усовршување или практично оспособување, волонтирање, научно-истражувачка дејност,семејно обединување

²⁸ Закон за странци, член 71

²⁹ Закон за странци, Службен весник на Република Македонија“ бр. 97/18 и Службен весник на Република Северна Македонија бр. 108/19, член 120

³⁰ Закон за социјална заштита, Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 104/19, член 61

³¹ Закон за социјална заштита, Службен весник на Република Македонија” бр. 79/09, 36/11, 51/11, 166/12, 15/13, 79/13, 164/13, 187/13, 38/14, 44/14, 116/14, 180/14, 33/15, 72/15, 104/15, 150/15, 173/15, 192/15, 30/16, 163/17 и 51/18)

³² Закон за социјална заштита, Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 104/19

³³ Закон за странци, член 130

Оттука е јасно дека дури по добивањето на дозволата за престој согласно Законот за странци странецот со постојан престој покрај другите права има и право на социјална заштита и социјална помош³⁴. Тие права се оние кои се гарантирани и за државјаните на РСМ, а кои се однесуваат на странците под услови определени со законот. Според тоа странец со постојан престој може да стекне корисник на права на парична помош од социјална заштита доколку ги исполнува условите за стекнување со тоа право³⁵. Законот за секое од овие социјални права не предвидува јасно дека тие им следуваат и на странците со постојан престој, но поради тоа што има генерална одредба а притоа нема специфични одредби со кои некои од овие права се органичуваат сметаме дека овие права од социјална заштита може подеднакво како и македонските државјани да ги уживаат и странците со постојан престој доколку ги исполнуваат условите предвидени со законот.

Согласно новиот Закон за социјална заштита, странец со постојан престој може да стане корисник на **гарантирана минимална помош**, доколку е во домаќинство кое е материјално необезбедено и нема во сопственост имоти и имотни права од кои може да се издржува. Странец со постојан престој може да се стекне со **надоместок заради попреченост**, доколку станува збор за лице со тешка или длабока интелектуална попреченост, со најтешка телесна попреченост, потполно слепо лице и потполно глуво лице³⁶. Странец со постојан престој може да стане **корисник на надоместок за помош и нега од друго лице**, доколку е лице со навршени 26 години возраст, со умерена, тешка или длабока интелектуална попреченост, лице со потешка и најтешка телесна попреченост, потполно слепо лице, како и лице со трајни промени во здравствената состојба, на кое му е неопходна помош и нега од друго лице заради тоа што не може само да ги врши основните активности од секојдневниот живот доколку ова право не може да го оствари врз основа на други прописи. Потребата за помош и нега од друго лице со наод, оценка и мислење ја утврдуваат стручни комисији формираны во јавни здравствени установи во состав од тројца доктори специјалисти или супспецијалисти од следниве области: интерна медицина, неврологија,

³⁴ Закон за странци, член 133

³⁵ Закон за социјална заштита, член 27 гарантирана минимална помош; надоместок заради попреченост; надоместок за помош и нега од друго лице; надоместок на плата за скратено работно време; додаток за домување; траен надоместок и еднократна парична помош

³⁶ Закон за социјална заштита, Член 44 Правото на надоместок заради попреченост се остварува врз основа на конзилијарно мислење од првостепена комисија составена од тројца лекари специјалисти од соодветна терцијарна здравствена установа.

психијатрија, физикална медицина и рехабилитација, ортопедија или офталмологија³⁷. Странец со постојан престој може да стане корисник на правото на **надоместок на плата за скратено работно време** поради неѓа на детето со попреченост и најтешки облици на хронични заболувања, утврдено со Законот за работните односи, родителот го остварува во центарот за социјална заштита, без оглед на возраста на детето. Странец со постојан престој може да стане корисник на право на **додаток за домување** кое се обезбедува на материјално и станбено необезбедени лица. Материјално необезбедено лице е: корисник на гарантирана минимална помош и лице кое до 18 годишна возраст имало статус на дете без родители и без родителска грижа, односно и по престанување на старателството, а најмногу до 26 годишна возраст³⁸. Странец со постојан престој може да стани корисник на право на **траен надоместок** доколку е згрижувач кој згрижувал лице во своето семејство или родител кој се грижел за детето со попреченост³⁹.

Мерките на социјална превенција се однесуваат и на странците со постојан престој и се реализираат за заштита од социјални ризици, спречување на појавата на социјални проблеми и ублажување на последиците од настанатите социјални проблеми на граѓаните. Мерките на социјална превенција се реализираат во соработка помеѓу установите за социјална заштита, предучилишни, образовни, здравствени установи, полициски станици, единицата на локалната самоуправа и други државни органи, правни и физички лица и здруженија⁴⁰. Странец со постојан престој има право на социјални услуги кои се обезбедуваат како што се услуги на информирање и упатување; услуги на стручна помош и поддршка; услуги на советување, услуги во домот; услуги во заедницата и услуги за вон-семејна заштита⁴¹. Странец со постојан престој може да се смести во некоја од установите за вон-семејна социјална заштита како резиденцијален дом; дом за помош и неѓа; воспитна установа; установа за третман и рехабилитација; групен дом и установа за прифат на баратели на азил⁴². Странец со постојан престој **може да биде и згрижувач** доколку ги исполнува критериумите определени со член 122 од ЗСЗ за што придонесот за пензиско и инвалидско осигурување и здравствено осигурување за

³⁷ Закон за социјална заштита, Член 48

³⁸ Закон за социјална заштита, Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 104/19, член 57

³⁹ Ibid, член 58

⁴⁰ Ibid, член 67

⁴¹ Ibid, член 70

⁴² Ibid, член 117

згрижувачите кои вршат згрижување на лице во своето семејство како професионална дејност, се обезбедуваат од Буџетот на РСМ. Странец со постојан престој **може и самостојно да врши работи од социјална заштита како професионална дејност**, кои се однесуваат на помош и нега во домот, згрижување во семејство, лична асистенција и одмена на семејна грижа, доколку ги исполнува условите од член 129 од ЗСЗ. Барањето за самостојно вршење на дејност се поднесува до месно надлежниот центар за социјална работа и по мислење на ЦСР, за тоа одлучува Министерството.

За правата од социјална заштита и социјалната заштита од големо значење е работата на **Центрите за социјална работа** на територијата на определена општина. Па така, Центарот за социјална работа решава за правата од социјална заштита, решава за правата утврдени со Законот за заштита на децата, решава за работите утврдени со прописите за семејно-правните односи, решава за правото утврдено со Законот за социјална сигурност за старите лица, постапува по работите од својата дејност утврдени со прописите од кривичното право⁴³. Од аспект на странците кои престојуваат во општината од круцијално значење е соработката помеѓу општината и центрите за социјална работа. И општините се вклучени во обезбедување на социјалната заштита, и за таа цел со законот е предвидено основање на општински совет за социјална заштита и совет за социјална заштита на планскиот регион. За правата од социјална заштита на странците, како и за македонските државјани одлучува прв степен решава Центарот за социјална работа надлежен за подрачјето на кое подносителот на барањето има живеалиште или престојувалиште.⁴⁴ Исто така Центарот за социјална работа постапката може по службена должност да поведе постапка по сопствена иницијатива, по иницијатива на граѓанин итн доколку странец во определена територија се наоѓа во загрозувана социјална положба и согласно законот му следуваат некои од правата за социјална заштита.

Новиот закон за социјална заштита започна да се применува на 25 мај 2019 година, така што кога би правеле преглед во однос на социјалните права и услуги кои ги користеле странците со постојан престој во претходниот период би се воделе од текстот на стариот закон за социјална заштита. За жал, од страна на институциите сме информирани дека не е воспоставен систем за евиденција на користени права од социјална заштита и услуги од странци со постојан престој. Поради тоа

⁴³ Ibid, член 113

⁴⁴ Ibid, член 261

добиените податоци се нецелосни и не се класифицирани по пружени социјални права или услуги. Поради недостиг на податоци за анализа сметаме дека не е потребно да го преоптеретуваме текстот со анализа на одредби од претходниот закон кој веќе не е во сила.

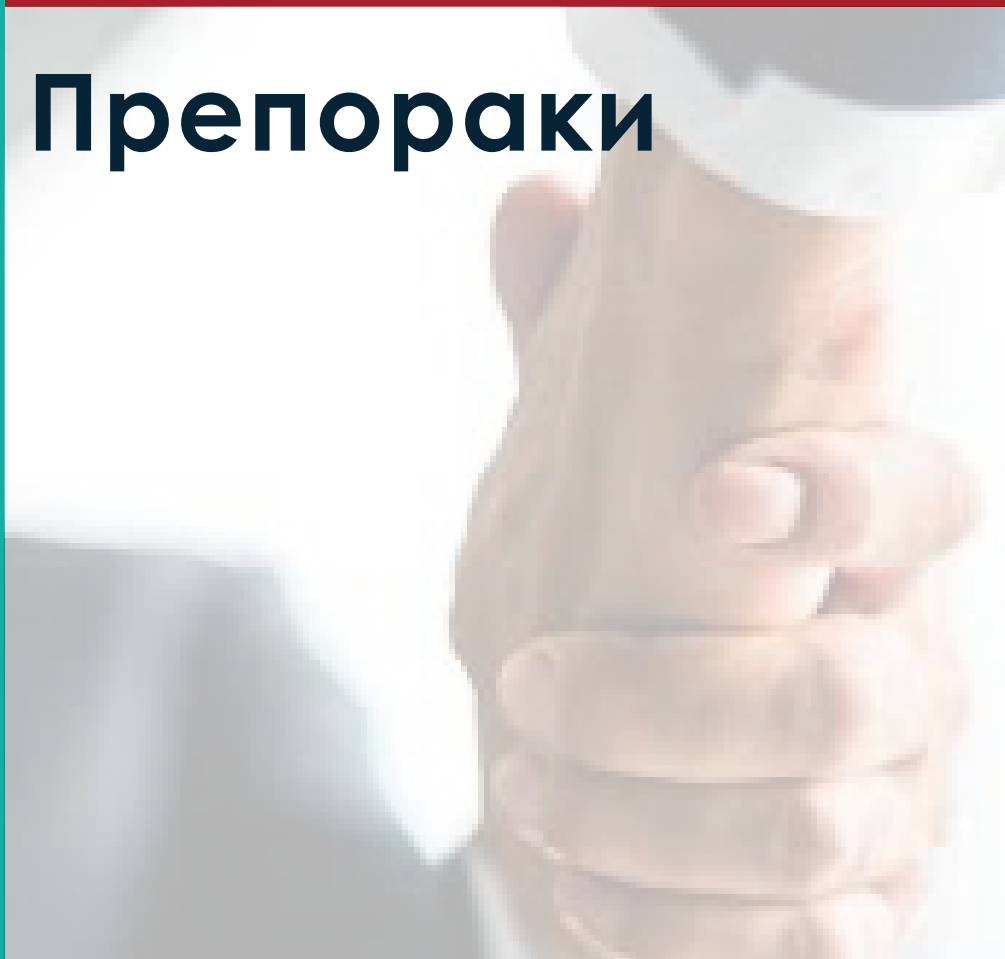
3.2 Пристап на странците до социјални права и услуги од социјална заштита

Од информациите добиени по електронски пат од страна на Заводот за социјални дејности, во периодот од 2015-2019 година регистрирани се вкупно 44 странци со постојан престој кои добиле некоја социјална услуга. Притоа не е јасно кои социјални права или услуги ги добиле странците. Во евиденцијата е наведено дека 14 странци се пријавени како жртви на семејно насилство, 2 странци се лица со пречки во менталниот развој и телесна попреченост, 2 странци се деца во судир со законот, 2 странци се самохрани родители. Во одговорот⁴⁵ од Центарот за социјални работи од Скопје има информација дека службата за аналитика не располага со податоци кои се однесуваат на социјални права и услуги кои ги користеле странци со постојан престој. Доставени се само информации кои се однесуваат на странци со привремен престој и тоа за лица баратели на азил кои се згрижени или добиле одреден вид на социјална заштита од страна на Службата за социјално вклучување на лица во ризик⁴⁶. Општините не поседуваат информации во однос на странци со постојан или привремен престој кои престојуваат на нивната територија. Поврзано со претходното, општините немаат ни евиденција за социјалните услуги кои ги користеле странците со постојан престој. На прашањето колку странци се стекнале со социјални права и користеле социјални услуги во општината во периодот од 2015-2019 година, одговориле 14 општини од кои 13 дека не се евидентирани услуги дадени на странци, а општина Радовиш одговорила дека 2 странци користеле социјални услуги. Загрижува фактот што 2 општини одговориле дека општината не доделува социјални услуги на странци, само на жители(Кочани и Центар) од што произлегува дека општините не ги познаваат доволно своите надлежности во врска со законските права кои им следуваат на странците со постојан престој.

⁴⁵ Одговор на ЦСР Скопје по барање за доставување на информации од јавен карактер број УП1 3043-37

⁴⁶ Во 2015 година – 1477 лица, во 2016 година – 899 лица, во 2017 година – 221 лица, во 2018-311 лице и во 2019 година 264 лица. Во месец август 2019 година се сместени 11 лица.

Препораки

- Потребно е РСМ на национално ниво да донесе посебна стратегија, акциски план или друг документ преку кои ќе се таргетираат специфичните потреби на странците со привремен и постојан престој. Странците со регулиран престој во РСМ се вклучени во Предлог стратегијата за интеграција на бегалци и странци 2017-2027, но фокусот на оваа стратегија е на потребите на бегалците, лицата под супсидијарна заштита и барателите на азил.
- Во врска со претходната препорака, доколку не се пристапува кон изработка и донесување на посебни документи, препораката е да се усвои Предлог стратегијата за интеграција на бегалци и странци 2017-2027 која поради недостиг на политичка воља од ниту една партија веќе подолг период е во драфт верзија. Пред усвојувањето, Стратегијата да се дополни со посебна глава која ќе се однесува на странците со регулиран престој и ги земе во предвид и нивните потреби кои се занемарени во сегашната верзија.
- Потребно е да се развијат на локално ниво во сите општини политики и планови кои ќе ги таргетираат странците кои престојуваат во општината како и да се надогради постоечкиот систем на општината за да може да се генерираат податоци кои се однесуваат на странците(пример.странци-даночни обврзници, странци кои се стекнале со сопственост⁴⁷)
- Да се воспостави систем за водење на евиденција во Центрите за социјална работа како и во општините кои со новиот закон за социјална заштита имаат и зголемени надлежности во обезбедувањето на социјалната заштита, преку со законот предвиденото основање на општински совет за социјална заштита и совет за социјална заштита на планскиот регион. Воспоставениот систем ќе овозможи следење на социјалните услуги кои ги користат странците со постојан престој и ќе помогне во развивање на локални краткорочни и долгорочни планови за зајакнување на системот на социјалната заштита во општината.

⁴⁷ Одговорот на повеќе општини е дека сегашниот LTAS систем(Local Tax Administration System – софтвер за администрација со локални даноци) не овозможува да се добијат податоци за странците кои живеат во општината

- Да се одржат информативни средби со претставници на општините, претставници од Центрите за социјални работи на локално ниво во врска со зголемените надлежности на општината за обезбедување на социјална заштита подеднакво за сите жители во општината(македонските државјани и странците со регулиран престој кој живеат во општината)

IRIS NETWORKING
Centre for protection sensitive
migrants management

Македонско здружение на млади правници

Овој проект е
финансиран од ЕУ

Оваа публикација беше изработена со финансиска поддршка на Европската унија. Неговата содржина е единствена одговорност на авторот и Македонското здружение на млади правници и не ги одразува ставовите на Европската унија